פרשת חיי שרה – לאישיותה של רבקה

לעשות בלי חשבונות

1. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יב - יד

(יב) וַיֹּאמַר ה' אֱלֹקֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֶה נָא לְפָנַי הַיּוֹם וְעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם: (יג) הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמָּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב מָיִם: (יד) וְהָיָה הַנַּעֲרָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה **וְאָמְרָה** שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי:

2. ספורנו בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יד

וגם גמליך אשקה. כי ראוי לשואל שישאל פחות מצרכו שלא להטריח וראוי לנדיב שיוסיף **ויעשה לשואל די מחסורו** או יותר:

3. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ד עמוד א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבוהו כהוגן, לאחד השיבוהו שלא כהוגן. ואלו הן: אליעזר עבד אברהם, ושאול בן קיש, ויפתח הגלעדי. אליעזר עבד אברהם - דכתיב והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך וגו', יכול אפילו חיגרת אפילו סומא - השיבו כהוגן, ונזדמנה לו רבקה.

4. אילת השחר בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יד

והנה בקשה זו תמוהה מאד, דאדם מבוגר שיכול לקחת את הכד ולשתות בעצמו מבקש מילדה צעירה שתעשה זאת עבורו, ובעיקר למדרש דס"ל שרבקה היתה רק בת ג' שנים:

5. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יז - כב

(יז) וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ: (יח) וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ: (יט) וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאַב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת: (כ) וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב **וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו**: (כא) וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ ה' דַּרְכּוֹ אִם לֹא: (כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:

6. אור החיים בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק כא

הנה היא אמרה וגם וגו' וקיימה דבריה דכתיב (שם כ') ותשאב לכל גמליו ולא היה צריך להמתין עד שיכלו הגמלים לשתות שלא היה זה מהתנאי והיה משתיק עצמו מדבר עד שידע מה שאמרה להשקות גמליו עד שיכלו לשתות, והגם שאין דבר זה מהתנאי לצד דבריה נולד לו בה ספק שמא היא מהאומרים הרבה ועושים מעט עד שראה שכילו הגמלים וגו' תכף נתן הצמידים

7. רש"י בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יז

(יז) וירץ העבד לקראתה - לפי שראה שעלו המים לקראתה:

8. רמב"ן בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק יז

(יז) וירץ העבד לקראתה - לשון רש"י, לפי שראה שעלו המים לקראתה. ובבראשית רבה ... נראה שדקדקו כן מלשון ותמלא כדה ותעל - שלא אמר "ותשאב ותמלא". ונעשה לה הנס בפעם הראשונה כי אחרי כן כתוב "ותשאב".

9. שמות (פרשת משפטים) פרק כג פסוק ה

(ה) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: ס

10. משנה מסכת בבא מציעא פרק ב משנה י

הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו אם היה זקן או חולה חייב

11. הכתב והקבלה בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק כא

(כא) מחריש. כי אחרי שהעבד לא אמר בתחלת הענין הנערה אשר תשקה לגמלים, כ"א אשר תאמר אשקה, א"כ לא היה ראוי לו להטריחה עד שתשקה כל הגמלים, כי גם באמרה נשלם מבוקשו, לכן אה"כ שבהיותו משתומם ומתבהל על המראה היה סבה שהחריש לה ולא מנעה מטרחת השקאת הגמלים (רע"ס).

12. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק כב - כה

(כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: (כג) וַיֹּאמֶר בַּת מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֵיֵשׁ בֵּית אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין: (כד) וַתֹּאמֶר אֵלָיו בַּת בְּתוּאֵל אָנֹכִי בֶּן מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר: (כה) וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם תֶּבֶן גַּם מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם מָקוֹם לָלוּן:

13. אילת השחר בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק כה

והנה אליעזר שאל על מקום לינה ולא על מאכלים לבהמות, וענתה גם על מה שלא שאל, ומזה שאמרה גם מקום ללון משמע שידעה בודאות שאביה יכניס אורחים, דאל"כ איך ענתה כך בלי לשאול אותו קודם (ולא משמע שאמרה שיש מקום אבל צריך לשאול אם יכניסו אתכם),

להזהר מפנקסנות

14. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

אמר רבי יוחנן: לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה. - אלא דיני דמגיזתא לדיינו? - אלא אימא: שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין

15. תוספות מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

לא חרבה כו' - ואם תאמר דביומא (דף ט:) אמר מפני שנאת חנם וי"ל דהא והא גרמא.

16. נתיבות עולם נתיב גמילות חסדים פרק ג

ואמר לא חרבה ירושלים וכו' פירוש אף על גב שהיה להם חטאים אחרים לא היה בא החורבן אלא הקדוש ברוך הוא היה משלם להם עונש אחר, אבל כאשר העמידו דבריהם על דין תורה ולא רצו רק בדין בא מזה החורבן ע"י מדת הדין שהיה שולט בהם להחריב אותם כי אם היו עושים לפנים משורת הדין ג"כ הקדוש ברוך הוא היה נושא להם פנים, וכן דרשו רז"ל במסכת ברכות כתיב אשר לא ישא פנים וכתיב ישא ה' פניו אליך אמר הקדוש ברוך הוא איך לא אשא להם פנים כי אני כתבתי בתורתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקי' עד כזית ועד כביצה, לפיכך אם היו עושים לפנים משורת הדין הרי הכתוב אומר: אמרתי עולם חסד יבנה, ומדבר זה עצמו יש ללמוד גם כן כי הרחקת החסד הוא חורבן העולם, ועוד יתב':

17. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ט עמוד ב

מאי דכתיב: ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו! - אמר ליה: עבדו ולא עבדו - תרוייהו צדיקי גמורי נינהו. ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. - אמר ליה: ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו? אמר ליה: אין,

18. תניא ליקוטי אמרים פרק טו

ובזה יובן מ"ש בגמרא דעובד אלקים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים כדאיתא התם בגמרא משל משוק של חמרים שנשכרים לעשר פרסי בזוזא ולאחד עשר פרסי בתרי זוזי מפני שהוא יותר מרגילותם. ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתרה על הרגילות שהורגל מנעוריו שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עז להיות נקרא עובד אלהים

אופן העשייה מעיד על המניע

19. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק כ

וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת **וַתָּרָץ** עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו:

20. בראשית (פרשת וירא) פרק יח פסוק ו - ז

(ו) וַ**יְמַהֵר** אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת: (ז) וְאֶל הַבָּקָר **רָץ** אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

21. רמב"ן פרשת פרק יח פסוק ז

(ז) וטעם ואל הבקר רץ אברהם - להגיד רוב חשקו בנדיבות כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלש מאות איש שולף חרב והוא זקן מאד וחלוש במילתו הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרז אותה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר לבקר משם בן בקר רך וטוב לעשות לאורחיו, ולא עשה כל זה על יד אחד ממשרתיו העומדים לפניו:

22. ספר מסילת ישרים פרק ז

וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתוב בו (בראשית יח): וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי וגו', ויתן אל הנער וימהר. רבקה, (שם כד) ותמהר ותער כדה וגו'. וכן אמרו במדרש (במדבר רבה פרשה י): ותמהר האשה וגו' (שופטים יג), מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות, אשר לא יתנו הפסק זמן לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו, ודאי שלא יתעצל בעשית מצותיו, אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשלימו. ואמנם, התבונן עוד, שכמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהטות. והיינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבדות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו.

23. בראשית (פרשת וירא) פרק יט פסוק טו - טז

(טו) וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת אִשְׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר: (טז) וַיִּתְמַהְמָהּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיַד אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו וַיֹּצִאֻהוּ וַיַּנִּחֻהוּ מִחוּץ לָעִיר

רש"י

(טז) ויתמהמה - כדי להציל את ממונו:

רבקה סולדת מהבית בו גדלה – מה יצא לי מזה...

24. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק ל - לא

(כט) וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן: (ל) וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים עַל יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים עַל הָעָיִן: (לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים:

רש"י

(כט) וירץ - למה רץ ועל מה רץ, ויהי כראות את הנזם, אמר עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון:

25. בראשית (פרשת חיי שרה) פרק כד פסוק נה - נח

(נה) וַיֹּאמֶר אֲחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָ אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחַר תֵּלֵךְ: (נו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַל תְּאַחֲרוּ אֹתִי וַה' הִצְלִיחַ דַּרְכִּי שַׁלְּחוּנִי וְאֵלְכָה לַאדֹנִי: (נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָ וְנִשְׁאֲלָה אֶת פִּיהָ: (נח) וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתֵלְכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וַתֹּאמֶר אֵלֵךְ:

רש"י

(נח) ותאמר אלך - מעצמי, ואף אם אינכם רוצים:

26. של"ה פרשת חיי שרה תורה אור

בודאי רש"י פירש כן כדין, כי קשה לרש"י דהוה ליה למימר 'ותאמר כן', מהו זה שאמרה 'אלך', אלא על כרחך פירושו בעל כרחכם. אבל על רבקה יש להקשות, למה באמת אמרה כן שתלך בעל כרחם, מדרך המוסר לא היה לה להשיב רק כן אעשה כדבריכם.

קושי ההריון

27. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כא - כב

(כא) וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: (כב) וַיִּתְרֹצֲצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה':

רש"י

ותאמר אם כן - גדול צער העבור: למה זה אנכי - מתאוה ומתפללת על הריון

28. אור החיים בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כב

ורש"י פי' אם כן גדול צער העיבור למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על ההריון ע"כ. ופירושו ז"ל אין הדעת מסכמת עליו שתמאס הצדקת בהריונה לצד הצער, גם במה נחה דעתה באמור לה האלקים ב' גוים וגו' ובזה לא יוסר צערה

29. רש"י בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כב

(כב) ויתרוצצו - על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת. דבר אחר מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות:

30. אילת השחר בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כב

בחידושי מרן רי"ז הלוי מפרש עפי"מ דאיתא בברכות דף י' דחזקי' לא עסק בפו"ר משום דחזא ברוה"ק דנפקי מיני' בנין דלא מעלו, וישעי' א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד וכו', אבל בלאו הך טעמא דמאי דמפקדת איבעי לך למעבד שהוא מוזהר ומצוה ע"ז צדקו דברי חזקי' דמוטב שלא לעסוק בפו"ר כל שיודעת ברוה"ק דנפקי מינה בני דלא מעלי וכו', וזהו שאמרה אם כן למה זה אנכי, הרי אנכי לא נצטויתי על פו"ר ולמה לי כל הטורח והעמל הזה

31. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א

כתיב ואקחה פת לחם, וכתיב ואל הבקר רץ אברהם! - אמר רבי אלעזר: מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים. מנלן - מעפרון. מעיקרא כתיב ארץ ארבע מאות שקל כסף, ולבסוף כתיב וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר - דלא שקל מיניה אלא קנטרי

32. אסתר רבה (וילנא) פרשה ב סימן יד

יד לעשות כרצון איש ואיש, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני איני יוצא מידי בריותי ואתה מבקש לעשות כרצון איש ואיש, בנוהג שבעולם שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת יכולה היא להנשא לשניהם אלא או לזה או לזה, וכן שתי ספינות שהיו עולות בלימן, אחת מבקשת רוח צפונית ואחת מבקשת רוח דרומית יכולה היא הרוח אחת להנהיג את שתיהן כאחת אלא או לזו או לזו, למחר שני בני אדם באים לפניך בדין איש יהודי ואיש צר ואויב יכול אתה לצאת ידי שניהם אלא שאתה מרומם לזה וצולב לזה

סיכום

רבקה אמנו לא עושה חשבונות מה חובתה ומה לא, אלא כל שבכוחה היא עושה. אדם שחי בעמדה נפשית של מה הוא חייב ומה לא זה אדם שלא נעים לחיות בסביבתו. ככל שנשכיל להתרכז בעשייה שלא על מנת לקבל תמורה וככל שנשכיל להתעלם מחובת הסביבה כלפינו נהיה אנשים שיותר נעים וקל לחיות בסביבתם ונמצא את עצמנו בתוך עשייה מרובה והכל מתוך שמחה וטוב לבב.